

דְּפַרְשָׁה

תצור

בֵּין הַדָּף הַיּוֹמִי וּפְרֵשֶׁת הַשַּׁבּוּעַ

לא תשכח

השבוע בפרשת 'כי תצא' אנו קוראים בסופה על מצוות מחיית עמלק.

"זָכוֹר, אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עִמְלֵק, בְּדַרְךְ, בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם. אֲשֶׁר קָרָד בְּדַרְךְ, וַיִּזְגַּב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשִׁים אֲחֶרֶיךָ--וְאֵתָהּ, עִיף וַיְגַע; וְלֹא יָרָא, אֱלֹקִים. וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֵיבֶיךָ מִסְבִּיב, בְּאַרְץ אֲשֶׁר ה'--אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ--תִּמְחָה אֶת-זֵכְר עִמְלֵק, מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם; לֹא, תִשְׁכַּח" (דברים כה, יז - יט)

השבוע במסגרת לימוד הדף היומי במסכת מועד קטן דפים יט - כו עסקנו רבות בענייני אבלות. רוכם ככולם מצוות ומנהגים לכבוד המת ולהזכרתו לפני ה'.

עם זאת ידוע, כי להבדיל ממצוות מחיית עמלק שבפרשתנו, בה אנו מצווים לזכור ולא לשכוח, מצינו באבילות שגזירה שישתכח המת מן הלב.

הרמב"ם בהלכות תעניות מגדיר את המטרה של התעניות: "ישנן ימים שכל ישראל מתעניין בהם כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה... שבזכרון דבים אלו נשוב להטיב...". אין מטרת התענית להתאבל על העבר, אלא לעורר על התשובה. נמצא שאין אלו ימי אבל בלבד, אלא ימי תשובה.

אנו בתחילתו של חודש אלול המיועד לתשובה, ובכל זאת, כותב הרמב"ם שמטרת התענית היא לעורר לתשובה. הלב נאטם ונסגר, ומטרת התענית היא לזעזע את הלב. הכיצד? על ידי ההתבוננות בצרות הגדולות שנגרמו בחורבן, שנראות כגדולות מאד, אף ביחס לחטא. המתאבל עומד נדהם מול עוצמת העונש הכבד הזה. ההתבוננות בעונש כבד זה, פרי החטא, יכולה לעורר את הלבבות ולהראות לאן החטא מוביל. ממילא עיקרם של ימי התענית הוא לשוב בתשובה.

רואים מהרמב"ם, שעיקר האבלות אינה הצער, אלא ההתבוננות עד כמה כבד החטא.

האבלות אינה סימן למוות, אלא לחיים. התורה מספרת לנו שיעקב התאבל על בנו ימים רבים, ומבארים חז"ל שגזירה על המת שישתכח מן הלב, ואין גזירה על החי שישתכח מן הלב. לולא גזירה זו שהמת ישתכח, לא היה האדם מסוגל לקום מאבלו ולהמשיך בחייו. אולם על חי לא גזר הקב"ה כך. אבלות על המת היא נשכחת בסופו של דבר, לחיים כוח עצום ולאדם נורמאלי יש כוחות לקום ולבנות את עצמו מחדש, כך גזר הקב"ה.

אולם על החי אין גזירה שישתכח, ולכן אנו נוהגים אבלות על המקדש כל כך הרבה שנים לאחר שנחרב, משמע שהמקדש חי, אחרת היה כבר משתכח מן הלב. זאת הסיבה גם שאנו מפטירים באחת מהפטרות התקופה 'גם אלה לא תשכחנה'.

זה הכל בענייני אבילות' אך יש מאורעות ואיביים שמטרתם ועל כך הם מצהירים, ההיפך מהחיים ח"ו. כך עמלק וכך זרעו. דומה שזו אחת הסיבות שכאן התורה מצווה אותנו מעבר לזיכרון המאורע גם ציווי של 'לא תשכח'. הזכירה וההזכרה עלולים להציף מחשבות לגבי חולשתנו כלפי האויב 'נחשלים בדרך' ואתה עיף ויגע', לכן נדרשת כאן עוצמה של מחייה שאל לנו לשכוח. אל לנו לשכוח שבסוף ידנו בכח ה' גברה על האויב.

בהתקרבו לקראת 'יום הזיכרון' עולה אותה סוגיה אנו מבקשים שיעלה זכרונו מעת הקב"ה. זיכרון עלול להציף גם אירועים שאיננו רוצים בהכרח לזכור. גם בהמשך כשאנו מגיעים ליום הכיפורים ואנו מזכירים עשר פעמים במשך היום את חטאינו, גם זה זיכרון שעלול לטמון בחובו סכנה של יאוש, של הרחקה וכדומה. כאן המבט צריך להיות כמו בזכרון המתים, כמו בזכרון החורבן. במעמד זה של ימי תשובה וסליחות, אנו יודעים שלתשובה כמו לחיים כוח עצום ולאדם יש כוחות לקום ולבנות את עצמו מחדש מבחינה נפשית ורוחנית.